

Vergaderjaar 2024–2025

32 852

Grondstoffenvoorzieningszekerheid

Nr. 326

BRIEF VAN DE MINISTERS VAN ECONOMISCHE ZAKEN EN VAN DEFENSIE EN VAN DE STAATSSECRETARIS VAN DEFENSIE

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Den Haag, 13 januari 2025

Via deze brief informeren wij uw Kamer over onze inzet ten aanzien van kritieke grondstoffen en kwetsbare toeleveringsketens binnen de defensie-industrie.

We zijn in Nederland, en in de Europese Unie, sterk afhankelijk van andere landen voor onze kritieke grondstoffen, en daarmee ook de daarvan afgeleide halffabricaten en componenten. Dat maakt ons kwetsbaar. Landen kunnen hun machtspositie in grondstoffenketens misbruiken om andere landen onder druk te zetten. Bijvoorbeeld door de export van kritieke grondstoffen te beperken of te bemoeilijken door het opleggen van heffingen. Onder andere de defensie-industrie kan hierdoor flink geraakt worden, wat direct een invloed zal hebben op de mogelijkheden van de defensie-industrie om onze krijgsmacht te ondersteunen in haar operaties. Hierdoor hebben risicovolle strategische afhankelijkheden van onze defensie-industrie ten aanzien van kritieke grondstoffen een direct gevolg voor de veiligheid van ons Koninkrijk.

Het kabinet zet daarom, via de Nationale Grondstoffenstrategie (NGS), in op een aanpak om ook binnen de defensie-industrie de leveringszekerheid te verhogen, risicovolle afhankelijkheden van kritieke grondstoffen te verminderen, en het risico van mogelijke disrupties binnen de toeleveringsketens te mitigeren. Dit in lijn met de motie van het Lid Van Der Werf (Kamerstuk 36 600 X, nr. 25)¹. Wij kiezen er daarbij voor om ons tot de zomer 2025 als eerste stap te richten op het ontwikkelen van een publiek-private routekaart om risicovolle afhankelijkheden voor militaire schepen inzichtelijk te maken en mogelijke interventies en bijpassend instrumentarium te identificeren. Deze keuze is in het verlengde van de

¹ Vaststelling van de begrotingsstaten van het Ministerie van Defensie (X) voor het jaar 2025 | Tweede Kamer der Staten-Generaal

keuzes opgenomen aan de recente voorraadvormingsbrief² gestuurd door de Minister van Economische Zaken. Bij succes van deze *pilot* kunnen andere productgroepen binnen de defensie-industrie volgen. Wij lichten deze aanpak verderop in deze brief nader toe (zie verder onder 3).

Het Ministerie van Economische Zaken heeft in samenwerking met het Ministerie van Defensie ook twee onderzoeken laten verrichten naar grondstoffen en de defensie-industrie. Deze delen we graag als bijlage bij deze brief.

Het eerste onderzoek is een overkoepelend onderzoek naar de afhankelijkheden binnen de gebieden van de Defensie Industrie Strategie (DIS)³ ten aanzien van kritieke grondstoffen en componenten. Het gaat hier om de industriële capaciteiten en technologieën die binnen de DIS als kritisch voor Nederland worden beschouwd en die noodzakelijk zijn om de ambitie te verwezenlijken om bepaalde militaire capaciteiten zelf te ontwerpen en te produceren. Het onderzoeksrapport, opgesteld door het onderzoeksbureau Berenschot, bevat aanbevelingen om binnen de DIS-gebieden de risicovolle afhankelijkheden van kritieke grondstoffen en componenten te verminderen. Zie verder onder 1.

Het tweede onderzoek, is een onderzoek naar de risicovolle afhankelijkheden ten aanzien van kritieke grondstoffen en componenten binnen een bekend marine systeem (het Luchtverdedigings- en Commando Fregat, LCF). Dit onderzoeksrapport is opgesteld door het onderzoeksbureau Haags Centrum voor Strategische Studies (HCSS) en het advieskantoor PriceWaterhouseCoopers (PWC) (zie verder onder 2).

1. Appreciatie van het rapport «Dependencies, risks and measures regarding the use of critical raw materials within the Dutch Defence Industry Strategy areas» opgesteld door Berenschot

Het rapport van Berenschot levert een waardevolle bijdrage aan het inzichtelijk maken van de kritieke grondstoffen die binnen de DIS-gebieden worden gebruikt en de bijbehorende toeleveringsrisico's. Door de analyse op te splitsen naar specifieke DIS-sectoren, biedt het rapport een beeld van de risico's die de Nederlandse defensie-industrie loopt door haar afhankelijkheid van deze materialen. Berenschot heeft hiermee een goed overzicht geleverd van zowel de gebruikte materialen als de bedrijfsimpact, en heeft deze afgewogen tegen de toeleveringsrisico's.

De identificatie van de bovengemiddelde risico's in de sectoren *Directed Energy Weapons*, ruimtevaart en satellieten, en observatie- en informatie-verzamelsystemen onderstreept de urgentie van gerichte maatregelen in deze gebieden. De aanbevelingen van Berenschot zijn goed gestructureerd en worden gepresenteerd op basis van de verhouding tussen impact en benodigde inspanning. Dit onderscheid vergemakkelijkt de besluitvorming door inzicht te bieden in de effectiviteit en uitvoerbaarheid van verschillende opties.

De aanbevelingen aan de overheid – zoals het accepteren van een geopolitieke «premie» bij verwerving, en het opnemen van kritieke grondstoffen in aanbestedingen – bieden concrete mogelijkheden die binnen bereik liggen met redelijke inspanningen. Ze vereisen echter wel een gerichte en consistente aanpak om de beloofde hoge impact te realiseren. In de nieuwe Strategische Agenda voor Kennis, Innovatie en

² Kamerbrief voorraadvormingsprogramma kritieke grondstoffen | Kamerstuk | Rijksoverheid.nl

³ Nota Defensie Industrie Strategie | Beleidsnota | Rijksoverheid.nl

Industrie – Defensie, die Q1 2025 naar de Kamer verstuurd wordt, worden de aanbevelingen van de twee in deze brief behandelde onderzoeken betrokken.

Ook de aanbevelingen voor de defensie-industrie zelf zijn helder en realistisch, waarbij Berenschot zich richt op het versterken van de waardeketens door het stimuleren van onderzoek naar alternatieven, samenwerking met Original Equipment Manufacturers (OEM's) en het verbreden van toeleveringsketens. Deze maatregelen vragen volgens Berenschot een (middel-)hoge inspanning, maar leveren een waardevolle bijdrage aan de weerbaarheid van de sector.

In het geheel biedt het rapport een basis voor zowel de overheid als industriepartners om gerichte stappen te ondernemen in het beheersen van afhankelijkheden binnen de toeleveringsketen en versterkt het rapport het beleidskader binnen de Defensie Industrie Strategie (DIS). Het biedt zowel strategische als pragmatische oplossingen om de afhankelijkheid van kritieke grondstoffen binnen de Nederlandse defensie-industrie te verminderen, in punten 3 en 4 lichten wij onze aanpak verder toe.

2. Appreciatie van het rapport: «Raw material and supply chain vulnerabilities in the Dutch defence sector: An analysis of the Air Defence & Command Frigate» door HCSS en PwC

Het rapport van het Haagse Centrum voor Strategische Studies (HCSS) en PwC onderzoekt de kwetsbaarheden binnen de toeleveringsketen met een focus op de kritieke grondstoffen van het Luchtverdedigings- en Commandofregat (LCF). Door dit specifieke militaire platform – ontworpen en gebouwd door de Nederlandse defensie-industrie – als casestudy te kiezen, bieden HCSS en PwC waardevolle inzichten in de geopolitieke afhankelijkheden en risico's, met name rond kritieke grondstoffen. Het rapport heeft als doel om concrete beleidsaanbevelingen aan te reiken voor het vergroten van de weerbaarheid en het reduceren van verstoringrisico's in de toeleveringsketen.

In de toeleveringsketen van complexe systemen, zoals de marinebouw, levert de OEM (Original Equipment Manufacturer) het eindproduct, terwijl Tier-1 leveranciers gespecialiseerde onderdelen/systemen direct aan de OEM leveren en Tier-2 leveranciers weer onderdelen of grondstoffen aan Tier 1 leveren.

Opmerkelijk is de constatering in het onderzoek dat informatie over de toeleveringsketen, voorbij de Tier-1 leveranciers, schaars blijkt. Er is op dit moment weinig inzicht in de diepere ketendetails of risico's met betrekking tot kritieke grondstoffen. Dit wijst op een potentieel strategische kwetsbaarheid en benadrukt de noodzaak voor een meer transparante toeleveringsketen.

HCSS en PwC presenteren een reeks concrete aanbevelingen die de Nederlandse overheid en defensie-industrie kunnen helpen om deze afhankelijkheden beter te begrijpen en beheersen. De nadruk ligt op een gestructureerde aanpak op basis van impact en benodigde inspanning. Zo raden de onderzoekers aan om het bewustzijn binnen overheid en industrie te vergroten en de defensie-industrie te integreren in activiteiten rondom kritieke grondstoffen (de Nationale Grondstoffenstrategie). Tevens raden de onderzoekers aan om de toeleveringsketen te versterken door verbeterde respons op verstoringen en criteria in de verwerving door Defensie op te nemen zodat de robuustheid en veerkracht van de toeleveringsketen versterkt wordt. En raden de onderzoekers aan om de defensie-industriële basis verder uit te breiden door nationale en internationale samenwerking te bevorderen. Deze aanbevelingen dragen bij aan een strategisch beleid dat gericht is op zowel korte- als lange-termijnveiligheid. In punten 3 en 4 lichten wij onze aanpak verder toe.

Het rapport beveelt aan om, door het opstellen van routekaarten, een duidelijk pad naar een circulaire, robuuste en veerkrachtige toeleveringsketen te creëren. De aanbevelingen in dit rapport dragen bij aan het creëren van een gezamenlijke aanpak die de weerbaarheid van de defensie-industrie zal versterken. Ook deze aanbeveling zullen we meenemen in het verder ontwikkelen van maatregelen die risicovolle afhankelijkheden ten aanzien van kritieke grondstoffen binnen de defensie-industrie moeten verminderen.

3. Starten van een routekaarttraject voor de defensie-industrie

De resultaten van beide onderzoeken bevestigen onze overtuiging om onder de Nationale Grondstoffen Strategie (NGS) routekaarten (plannen van aanpak) ook specifiek de defensie-industrie op te nemen.

In het eerste kwartaal van 2025 starten we een pilot om de routekaartssystematiek te testen binnen de defensiesector, met als focus de productgroep militaire schepen. Eerst onderzoeken we of er privaat draagvlak is om deze aanpak uit te voeren. De keuze voor militaire schepen is mede gebaseerd op de uitkomsten van het onderzoek van HCSS. Daarnaast biedt deze productgroep een voordeel: de volledige productieketen is binnen Nederland aanwezig, waardoor de Nederlandse industrie een sleutelrol kan spelen in de uitvoering van het routekaarttraject.

Met de routekaartssystematiek ontwikkelt het Ministerie van Economische Zaken binnen de NGS gestructureerde en gestandaardiseerde trajecten om risicovolle afhankelijkheden binnen waardeketens met kritieke grondstoffen stap voor stap inzichtelijk te maken en mogelijke interventies en bijpassend instrumentarium te identificeren. Dit in een samenwerking tussen de overheid, kennisinstellingen en bedrijven binnen een bepaalde productgroep. Nadat mogelijke interventies helder zijn, kan besloten worden welke interventies door de overheid, bedrijven en kennisinstututen opgepakt worden.

Binnen deze routekaart zullen de aanbevelingen van Berenschot en HCSS een prominente plaats krijgen. Hierbij zal ook, met verwijzing naar de brief van het Ministerie van Economische Zaken betreffende «Voorraadvoormingsprogramma kritieke grondstoffen»⁴, met voorrang gekeken worden naar de mogelijkheden van voorraadvoorming als instrument voor verhoogde leveringszekerheid. Het Nederlands Materialen Observatorium (NMO) zal vanaf de start begin 2025 een rol spelen door op gestandaardiseerde wijze de benodigde informatie te vergaren, data te leveren, trends en risico's te monitoren en rapporteren, en door te ondersteunen bij het identificeren van alternatieven.

Bij positieve resultaten willen we het routekaarttraject uitbreiden naar meerdere productgroepen binnen de defensie-industrie, zodat we een bredere impact kunnen realiseren. Indien uit de pilot blijkt dat maatwerk noodzakelijk is ten opzichte van civiele productgroepen, dan zal dit als basis dienen voor een specifieke aanpak.

4. Aan de slag

De komende maanden werken we nationaal en internationaal door en zullen we uw Kamer in de zomer van 2025 met een update informeren over de resultaten van de eerste pilot en welke vervolgstappen er genomen worden om de defensie-industrie minder afhankelijk te laten worden van kritieke grondstoffen en componenten. In de nieuwe Strategische Agenda voor Kennis, Innovatie en Industrie – Defensie, die

⁴ Grondstoffenvoorzieningszekerheid | Tweede Kamer der Staten-Generaal

Q1 2025 naar de Kamer verstuurd wordt, worden de aanbevelingen van de twee in deze brief behandelde onderzoeken betrokken.

Ook de Speciaal Vertegenwoordiger Grondstoffenstrategie, de heer Castelein, en de gezant Maritieme Maakindustrie, de heer Van der Staaij, zullen zich de komende periode samen actief inzetten voor het welslagen van de pilot, en het goed aanhaken van het bedrijfsleven hierop.

We kijken ernaar uit om met uw Kamer en overige partners samen te werken aan het versterken van de leveringszekerheid van kritieke grondstoffen in Nederland.

De Minister van Economische Zaken,
D.S. Beljaarts

De Minister van Defensie,
R.P. Brekelmans

De Staatssecretaris van Defensie,
G.P. Tuinman